

Pan
Jan Dworak
Przewodniczący Krajowej Rady
Radiofonii i Telewizji

W nawiązaniu do pisma z dnia 24 stycznia 2014 r., znak: DS.077.18.18.2013 w sprawie projektu „Strategii Regulacyjnej Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji na lata 2014-2016”, uprzejmie proszę o przyjęcie poniższej opinii.

Pragnę zwrócić uwagę, że używanie w odniesieniu do żywności zwrotów „niezdrowy” lub „zdrowy” nie jest właściwe, pomimo że w języku potocznym sformułowania te są powszechnie stosowane. Szczególnym przypadkiem takiego użycia jest szeroko rozpowszechnione wyrażenie „zdrowa żywność”, które nie jest w żaden sposób definiowane w przepisach prawa żywnościowego. Zatem nie ma podstaw, aby w odniesieniu do żywności zawierającej składniki, co do których istnieją dowody o ich szkodliwości, jeżeli są spożywane w nadmiarze, używać określenia „niezdrowe”, bowiem każdą żywność znajdującą się w obrocie należy uznać za bezpieczną, chociaż ze względów żywieniowych może nie być zalecana do spożywania. Biorąc pod uwagę przepisy wspólnotowe oraz krajowe dotyczące bezpieczeństwa żywności, jak również fakt sprawowania nadzoru nad produkowaną i wprowadzaną do obrotu żywnością realizowany przez powołane do tego celu Inspekcje, należy stwierdzić, że w Polsce, w obrocie nie może, co do zasady, znajdować się tzw. „niezdrowa żywność”. Proponujemy zatem zastąpienie zastosowanego w projektowanym dokumencie zwrotu „niezdrowa żywność”, sformułowaniem „żywność zawierająca składniki, co do których istnieją dowody o ich szkodliwości, jeżeli są spożywane w nadmiarze”, co pozwoli na uniknięcie niepotrzebnych komentarzy i wątpliwości.

Jednocześnie w ocenie Ministerstwa Zdrowia na uwagę zasługuje zaangażowanie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w działania mające na celu zapobieganie nadwadze i otyłości,

co znalazło swoje odzwierciedlenie w punkcie 5 ww. dokumentu – Inne ważne obszary działalności KRRiT – podpunkt 5.1: Ochrona małoletnich przed skutkami reklamy tzw. niezdrowej żywności.

Obowiązujące regulacje prawne nie zapewniają najmłodszym grupom konsumentów wystarczającej ochrony przed marketingiem żywności zawierającej składniki, co do których istnieją dowody o ich szkodliwości, jeżeli są spożywane w nadmiarze (m.in. cukier, sól/sód, tłuszcze, kwasy tłuszczowe nasycone). Z przekazanych w ww. dokumencie informacji, a także analiz przekazów handlowych umieszczonych przed i po audycjach dla małoletnich w programach telewizyjnych, przeprowadzonych w latach 2012-2013 oraz udostępnionych Ministerstwu Zdrowia przez KRRiT, wynika, że nadawcy naruszają m.in. art. 16b ust. 2, ust. 3 pkt. 4 oraz ust. 3a¹ ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226, z późn. zm.) poprzez bezpośrednie nawoływanie małoletnich do nabywania produktów lub usług, zachęcanie małoletnich do wywierania presji na rodziców lub inne osoby w celu skłonienia ich do zakupu reklamowanych produktów lub usług, wykorzystywanie zaufania małoletnich. Konieczne zatem wydaje się podjęcie efektywnych działań pozwalających na wykluczenie reklam, które w sposób jawny lub bezpośredni promują zachowania niezgodne z zaleceniami żywieniowymi, m.in. poprzez promowanie produktów przetworzonych, zawierających takie ilości nasyconych kwasów tłuszczowych, soli i cukru, które spożywane w nadmiarze mogą być przyczyną wielu przewlekłych chorób niezakaźnych – dietozależnych.

Kierunek działań Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji jest zgodny z działaniami podejmowanymi przez inne kraje europejskie w zakresie zakazów reklamowania wybranych produktów o wysokim potencjale antyzdrowotnym wśród dzieci i młodzieży. We Francji od marca 2007 r. reklamy wybranej żywności oraz napojów muszą być opatrzone w informację dotyczącą zdrowia, a na agencje reklamowe, które pominią przekaz zdrowotny nakładana jest kara w wysokości 1.5% kosztów reklamy. W Szwecji całkowicie zakazano reklam skierowanych do dzieci oraz reklamowania żywności dzieciom poniżej 12 roku życia, podobne restrykcje zastosowano w Norwegii. W Wielkiej Brytanii natomiast od 2007 r. funkcjonuje zakaz reklamowania poszczególnych kategorii żywności podczas lub w okolicy godzin wyświetlania programów dla dzieci i młodzieży do 16 roku życia.

¹ Art. 16b ust. 3a: Audycjom dla dzieci nie powinny towarzyszyć przekazy handlowe dotyczące artykułów spożywczych lub napojów zawierających składniki, których obecność w nadmiernych ilościach w codziennej diecie jest niewskazana.

Należy również zwrócić uwagę na propozycję nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji – KRRiT proponuje, aby Minister Zdrowia, jako organ właściwy, określił profil żywieniowy² w celu umożliwienia jednoznacznej kwalifikacji produktów spożywczych i napojów, w przypadku których reklama przy audycjach skierowanych do dzieci byłaby zabroniona, ze względu na ich skład. W chwili obecnej w ww. ustawie funkcjonuje przepis (art. 16b ust. 3b³), który kształtuje fakultatywną delegację dla KRRiT do wydania rozporządzenia przyjmowanego w porozumieniu z Ministrem Zdrowia, określającego rodzaje artykułów spożywczych lub napojów zawierających składniki, których nadmierna ilość jest niewskazana w codziennej diecie, a także sposób zamieszczania w programach przekazów handlowych dotyczących tych artykułów, tak aby przekazy te nie towarzyszyły audycjom dla dzieci. Proponowany przez KRRiT kierunek działań dotyczący określenia przez Ministra Zdrowia profili żywieniowych, jest zgodny z działaniami podejmowanymi w Ministerstwie Zdrowia, bowiem w związku z obserwowanymi w Polsce narastającymi trendami nadwagi i otyłości, w szczególności wśród dzieci i młodzieży, Ministerstwo podjęło się zadania mającego na celu opracowanie profili żywieniowych, które mogłyby stanowić w przyszłości podstawę do dalszych działań Ministra Zdrowia w zakresie prozdrowotnej polityki żywieniowej, w tym m.in. do wypracowania ograniczeń w sprzedaży niepożądanych z żywieniowego punktu widzenia produktów na terenie placówek oświatowych oraz ograniczenia działań marketingowych skierowanych do dzieci i młodzieży w środkach masowego przekazu.

Pod koniec 2013 r. Instytutowi Żywności i Żywnienia im. prof. dra med. A. Szczygła w Warszawie zlecono zadanie badawcze pn. „Wskazanie skutecznego modelu profilowania żywności w oparciu o dostępne rozwiązania międzynarodowe i aktualny stan wiedzy oraz wypracowanie propozycji ewentualnych modyfikacji wybranego narzędzia profilowania żywności do zastosowania względem żywności będącej w obrocie na terytorium

² Profile żywieniowe to naukowa ocena żywności w zależności od jej składu i wartości odżywczej. Powinny być one oparte na ogólnie przyjętych danych naukowych dotyczących zależności między sposobem odżywiania, a zdrowiem. Mogą umożliwiać również wprowadzanie innowacyjnych produktów i powinny uwzględniać zmienność zwyczajów i tradycji żywieniowych oraz fakt, że poszczególne produkty mogą odgrywać znaczącą rolę w kontekście ogólnej diety. Przy ustalaniu profili żywieniowych powinna zostać uwzględniona zawartość poszczególnych składników odżywczych i substancji o działaniu odżywczym lub fizjologicznym, szczególnie takich jak: tłuszcz, tłuszcze nasycone, izomery trans kwasów tłuszczowych, sól/sód i cukry, których nadmierne spożycie w ramach ogólnej diety nie jest wskazane, jak również wielo- i jednonienasycone kwasy tłuszczowe, przyswajalne węglowodany inne niż cukry, witaminy, składniki mineralne, białka i błonnik pokarmowy.

³ Art. 16b ust. 3b: Krajowa Rada, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zdrowia, może określić, w drodze rozporządzenia:

- 1) rodzaje artykułów spożywczych lub napojów zawierających składniki, których obecność w nadmiernych ilościach w codziennej diecie jest niewskazana,
 - 2) sposób umieszczania w programach przekazów handlowych dotyczących tych artykułów, tak aby przekazy te nie towarzyszyły audycjom dla dzieci
- dążąc do zachęcenia nadawców do przeciwdziałania promowaniu niezdrowego odżywiania wśród dzieci oraz uwzględniając charakter programów, ich wpływ na kształtowanie opinii publicznej i oddziaływanie na interesy odbiorców, bez nakładania nieuzasadnionych obowiązków na nadawców.

Rzeczpospolitej Polskiej”. Przeprowadzona w 2013 r. analiza brytyjskiego modelu profilowania żywności na podstawie składu produktów spożywczych wybranych z poszczególnych kategorii żywności wykazała, że dla wielu produktów spożywczych zaproponowany model może być skutecznym narzędziem profilowania żywności. Niemniej jednak wiele produktów spożywczych, których spożycie może być zalecane, nie spełniło ustalonych kryteriów. Konieczna jest zatem m.in. pogłębiona analiza składu żywności dostępnej na rynku, która umożliwi opracowanie polskiego modelu profilowania żywieniowego służącego do kształtowania prawidłowych nawyków żywieniowych.

Kontynuacja zadania badawczego pn. „Wskazanie skutecznego modelu profilowania żywności w oparciu o dostępne rozwiązania międzynarodowe i aktualny stan wiedzy oraz wypracowanie propozycji ewentualnych modyfikacji wybranego narzędzia profilowania żywności do zastosowania względem żywności będącej w obrocie na terytorium Rzeczpospolitej Polskiej” została uwzględniona przy planowaniu trzeciej edycji „POL-HEALTH Narodowego Programu Przeciwdziałania Chorobom Cywilizacyjnym – Moduł I: Program zapobiegania nadwadze i otyłości oraz przewlekłym chorobom niezakaźnym poprzez poprawę żywienia i aktywności fizycznej na lata 2014-2016”. Celem zadania 2 trzeciej edycji Programu POL-HEALTH, zatytułowanego: „Utworzenie polskiego modelu profilowania żywności pozwalającego na kategoryzację żywności pod względem aspektów zdrowotnych w oparciu o dowody naukowe”, jest opracowanie polskiego modelu profilowania żywności jako narzędzia kształtowania prozdrowotnych zachowań żywieniowych oraz przeciwdziałania chorobom cywilizacyjnym. Projekt trzeciej edycji Programu POL-HEALTH został przekazany Członkom Kierownictwa Ministerstwa Zdrowia celem uzyskania akceptacji.